

Tóth Szabolcs Barnabás

A SZÉKELY MIKÓ KOLLÉGIUM ALAPÍTVÁNYAINAK TÖRTÉNETE

A tanulmány témája a háromszéki tanintézmények 19. század végi múltjának egy meghatározó fejezete: az alapítványozás, mint a intézményi oktatás, illetve a székely családok számára fontos nevelési finanszírozásnak módja. Ezen belül a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Tanoda felépítésére, az oktatási tevékenység támogatására, az ott tanuló diákok jutalmazására és bentlakási körülményeiknek megteremtésére létrehozott alapítványokat elemezzük. A mecénatúra rövid elméleti hátterét 2011-ben megjelent tanulmányunkban már tárgyaltuk,¹ erre jelen dolgozatunkban nem térünk ki. Jelen íráshoz kutatásainkat 2007-ben folytattuk.

A Református Tanodáról, a jelen írás által taglalt időszak múltjáról, az elmúlt két évtizedben számos tanulmány, kisebb-nagyobb írás jelent meg. Néhány önálló kötet² érintőlegesen tartalmaz információkat az egykori adományozókról, alapítványtevőkről.³ Ezek közül emelünk ki néhányat. Benczédi Sándor a kollégium 19. századi építéstörténetéhez járul hozzá új adatokkal.⁴ Csikós Júlia a tanintézmény ifjúsági könyvtára, tanári kézikönyvtára, szegény tanulók könyvtára, ifjúsági gyorsírók könyvtára és a nagykönyvtára kapcsán jelentetett meg dolgozatot.⁵ Cserey Zoltán, Nagy György háromszéki ellenzéki politikusról, ügyvédéről ír.⁶ Botos Ferenc egykori mikós diák, Újjvárossy Józsefnek a tanintézet érdekében kifejtett tevékenységét ismerteti.⁷ József Álmos az iskola múltjáról megjelentetett könyvében tesz említést a Székely Mikó történetében fontos alapítványokról, felsorolva ezek tárgyi bizonyítékait.⁸ Néhai Kónya Ádám számba veszi az egykori mikós tanárok és diákok életrajzát, akik között páran az iskola alapítványozói közé is beírták nevüket.⁹

A dolgozat hat részre oszlik. A bevezetőben az iskola rövid előtörténetét tárgyaljuk, a második fejezet témája az intézmény létrejöttéhez és az építkezésekhez kapcsolódó alapítványok és adományok. A har-

madik rész az iskola családi alapítványait tárgyalja, a negyedik részben a tanulmányi alapot alkotó alapítványokat, az ötödik részben az internátust létrehozó és fenntartó támogatásokat, a hatodik részben pedig az iskola könyvtára és szertára részére létrehozott alapítványokat taglaljuk. A tanulmány célja a mecénás mozgalom letűnőben levő intézményének felelevenítése, köztudatban tartása és a székely áldozatkészség, az oktatásba, művelődésbe vetett hit megtartó erejének hangsúlyozása. Megjegyzendő, hogy nem tudtunk felsorolni minden adományt és alapítványt, hiszen ezt a jelen dolgozat keretei nem tették lehetővé. Az egyszeri alkalommal, alkalomszerűen tett adományok nem kerültek bemutatásra. Ilyen értelemben dolgozatunk úttörő jellegű munka, melyet a jövőben folytatnunk kell más háromszéki közintézmények alapítványainak felkutatásával.

A mecénás mozgalom legfontosabb részét a tanintézmények támogatása képezte, különösen a szabadságharc utáni évtizedekben. Jelen esetben a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Tanoda alapítványait tárgyaljuk, hiszen ez az egyik legszemléletesebb példája a háromszéki alapítványi támogatási rendszernek. A kollégium története a háromszéki református és unitárius hitvallásúak *Rikán belüli Kommunitás* nevű intézményéhez kapcsolódik, amely 1614 körül jött létre. Hivatása a két felekezethez tartozók jogainak, érdekeinek védelme és sérelmeik lehetőség szerinti orvoslása volt. Ugyanakkor „fel is emelte tiltakozó szavát, valahányszor tudomására jöttek a sérelmek és így e kiváltságok védelmezése közben az iskolát a székely ifjakkal megkedveltetten, a közművelődést terjesztette s ezáltal a székelység szempontjából valóságos nemzeti missziót teljesített”.¹⁰

Sepsiszentgyörgyi Daczó József egyházmegyei gondnok a Kommunitás 1836. március 21-én Maksán tartott gyűlésén indítványozta először, hogy „a rhetorikai klasszisig felható tanítói intézet”

¹ TÓTH Szabolcs Barnabás 2011, 503–509.

² JÓZSEF Álmos 2008; JÓZSEF Álmos 2014; FÜLÖP Anna 2011; SZÓTS Dániel 2003; KÓNIA Ádám 2000.

³ EMLÉKKÖNYV 1994; KELEMEN József 1996; ÁRVAY Katalin – DOBRA Judit 2009.

⁴ BENCZÉDI Sándor 2009, 11–31.

⁵ CSIKÓS Júlia 2009, 32–57.

⁶ CSEREY Zoltán 2009, 181–195.

⁷ BOTOS Ferenc 2009, 174–180.

⁸ JÓZSEF Álmos 2008.

⁹ KÓNIA Ádám 2000.

¹⁰ CSUTAK Vilmos 1909, 15.

létesüljön Sepsiszentgyörgyön. A megvalósításra csak az 1850-es években került sor, mert időközben több akadály is gördült az iskolaalapítás elé. A gyűjtés 1856. április 28-án tartott komunitási gyűlésen vette kezdetét, annak irányítására július 9-én központi választmányt neveztek ki. Ekkor nyilvánult meg legelőször a nagyobb közösségeket megmozgató szándék akadozó volta Háromszéken. Az akkor már jelentős múltra és hírnévre visszatekintő székelyudvarhelyi kollégium javára, annak ellenére, hogy oda számos háromszéki diák járt, a vármegyéből már lényegesen kevesebben adakoztak. A gyűjtést házról-házra járva szervezték meg. „Aránylag rövid idő alatt egy új székely ezred állott elő, s oly fényes győzelmet vívtak ki, minőt még soha sem láttak Háromszék rónái és bércei! ...A székely nemes, a huszár, a gyalog, a jobbágy, a zsellér a szegény protestáns pap és tanító, még a szegény özvegy is szívesen odaígérte a tanoda megalapítására Isten után remélendő munkája gyümölcsét egy szebb jövő biztosítására.”¹¹ 1857. június 14-én a Komunitas már jelentős összeggel rendelkezett, így kijelölhették az iskola székhelyét. 1859. szeptember 1-re a közösségi összefogás eredményeként 136 247 Forint (Ft)¹² gyűlt össze. Ekkor nyitották meg a négy elemi és első gimnáziumi osztályt, a református vártemplom falai között.¹³

Már az 1860-as években nyilvánvalóvá vált, hogy a rendelkezésre álló helyiség nem fogja kiszolgálni a bővülő iskola igényeit, ezért a Komunitas erőfeszítései a telekszerzésre és állandó iskolaépület, valamint internátus felépítésére összpontosultak. A központi épület felépítéséhez az első lépést Sepsiszentgyörgy városa tette meg, 1859. február 1-jén tartott képviselő-testületi közgyűlésén a tanoda részére 48 000 Ft alapítványt szavazott meg, elhatározva, hogy amennyiben az iskola új hajlékot épít, a szükséges telekről is gondoskodik. A telekadományozást már 1860. március 20-án kérelmezte a Komunitas. A város igen kegyesen két központi telket ajánlott fel választási lehetőségül. A piactérről keletre fekvő, a régi városháza és az akkor létező csendőrlaktanya közti derékszögű telek mellett döntöttek.

A város két telket ajándékozott az iskola céljaira, melyek közé ékelődött az ún. „Béldi telek”. Ez utóbbit a Komunitas hosszas alkudozások után, 1863. január 15-én vásárolta meg 16 400 Ft-ért. A vételár előteremtésére ezúttal is gyűjtést szerveztek.¹⁴ 1869 nyarán az építési alap javára részvényeket bocsájtot-

tak ki. Ugyanabban az évben megvásároltak még egy telket a már meglévők mellé 11 000 Ft-ért. 1870. február 20-ig az építési alap részére szánt összeg 38 000 Ft-ra emelkedett. Ehhez adódott gróf Mikó Imre több rendben tett adománya: 1859. december 28-án 4000 Ft adományozott úrbéri kötvények formájában, míg az internátusnak szánt tervrajzok elkészíttetéséhez és az építési alaphoz 3000 Ft-tal járult hozzá. Az összegyűlt források 1872 augusztusáig finanszírozni tudták az építkezési munkálatokat. A folytatáshoz kölcsönt vettek fel a vármegyétől Sepsiszentgyörgy kezességvállalásával, ugyanakkor a város hitel biztosításával is vállalta a beruházás folytatását. Így sikerült befejezni az építkezéseket 1876. szeptember 1-ig.

Ekkor már az iskola fenntartását kellett megoldani, arra kellett állandó jellegű pénzforrást találni. Ez a gond újabb alapítvány létrehozásával oldódott meg, melyet nagymértékben Mikó Imre 60 000 Ft értékű hagyatéka tett lehetővé, végrendeletében foglalt akarata szerint. Az iskola háláját kifejezendő még 1876 szeptemberében felvette a *Székely Mikó Tanoda* nevet, amire az életben lévő főgondnok beleegyezését kérte. Így jutott kifejezésre az iskola elnevezésében a két nagy alapító neve: a székelység és gróf Mikó Imréé.¹⁵ A Mikó alapítványának hírére Sepsiszentgyörgy városa 10 000 Ft alapítvánnyal akarta megtoldani addigi adományát, de ezt felsőbb jóváhagyás hiányában nem tehetette meg.¹⁶ A négy osztályos gimnázium fenntartása azonban így nagy gondot jelentett, hisz nemcsak az évi működtetést, de az évek alatt felhalmozott adósságokat is törleszteni kellett.

Az 1880-as évek elején egyre sürgetőbbé vált az államsegély megszerzése és az algimnázium VIII. osztályú rendes gimnáziummá fejlesztése. Ehhez fel kellett adni bizonyos elveket, olyanokat, miszerint az iskola egyházi támogatottságú, és mint ilyen a székelység sajátja. Főleg azért is kellett ebben előre lépni mert a kézdivásárhelyi római katolikus Kanta IV. osztályú algimnáziuma szintén államsegély megszerzésén és a felsőbb gimnáziummá való fejlesztésén gondolkodott. Végül az 1887–1888-as iskolai évre a kollégium első ízben államsegélyben részesült, 3500 Ft összegben. Ez az állami forrás az 1889–1890-es iskolai évtől évi 6800 Ft, 1890–1891-es iskolai évtől 8000 Ft majd 12 000 Ft emelkedett.

A főgimnáziummá való emelést azonban a központi hatóságok csak abban az esetben engedélyez-

¹¹ SRSzMTÉ 1880-1881 1881. 12–14.

¹² A század végén, Magyarországon az 1892. évi XVII. törvény hozta létre a forint helyett az aranyalapú koronát. Az új fizető eszköz bevezetésére 1900. január 1-jén került sor. A korona paritása: 1 osztrák forint 2 magyar korona. Ennek értelmében szövegünkben Forintot (Ft) illetve Koronát (K) használunk az

alapítványi összegek pénznemének azonosítására, függetlenül a forrásokban talált jelöléstől.

¹³ SRSzMTÉ, 1908-1909 1909, 41.

¹⁴ CSUTAK Vilmos 1909, 45–46.

¹⁵ Uo., 49.

¹⁶ Uo., 50.

ték, ha az iskola átalakítja épületeit és azokat a főgimnázium követelményeinek megfelelővé teszi.¹⁷ Ekkor az iskola támogatására újból a város vállalkozott, Császár Bálint irányításával. 1890. január 9-én a városi képviselő-testület elhatározta, hogy a kollégium telkén levő összes régi épületet lebontatja és helyükbe az internátusi szárnyépület déli végéhez a középiskolai oktatás céljainak megfelelő új szárnyépületet emel. Az építkezés kivitelezését az erdélyi református egyházkerülettől kiutalt pénzből, illetve a város által nyújtandó segélyből valósították volna meg.¹⁸ A minisztérium látva a város által vállalt elkötelezettséget, aláírta a VIII. osztályos gimnázium támogatását biztosító államszerződést, ami az iskolát évi 12000 Ft államsegélyben részesítette. A maga részéről Sepsiszentgyörgy az 1890. június 21-én tartott képviselő-testületi gyűlésén megszavazott 50 000 Ft az építkezésre,¹⁹ melyet a *Magyar Jelzálogbank-Hitelbanktól* felvett kölcsönből fedeztek. Az építkezés azonban a tervezettnél 32 695 Ft-tal többbe került, amit államsegélyként kérvényeztek a kormánytól. A szükséges pénz az állam csak négy év leforgása alatt tudta folyósítani, ezért a város református egyházkerületének pénztárából felvették az összeget és abból a segély megérkezéséig folytatták az építkezést. Így „Sepsiszentgyörgy város fáradhatatlan buzgalmú polgármesterének és vezetőjének mindenben méltó képviselőtestületének köszönhető elsősorban, hogy 1892. szeptember 7-én az új épület másfél emelet magasságú pompás dísztermében rebeghetett imát a Mindenhatónak gondnokaival és tanáiraival együtt a kollégium tanulni vágyó ifjú serege!” írta Csutak Vilmos visszaemlékezésében.²⁰

Annak ellenére, hogy az iskola államsegélyhez folyamodott, a számos alapítónak is köszönhető, hogy meg tudta tartani felekezeti jellegét és önkormányzati jogállását. 1890-ben a tanoda 16 856 Ft saját jövedelemmel rendelkezett, így az államsegélynél nagyobb összeggel járult hozzá a maga fenntartásához. Az alapvagyon az 1891–92-ik tanévben 310 608 Ft volt és az alapvagyon jövedelme az államsegéllyel együtt 29 849 Ft-ot tett ki.²¹

A Székely Mikó Kollégium alapítói

Az intézmény létrehozói 1859-ben kezdték gyűjteni a pénz- és természetbeni adományokat. Az adományozók listáján első helyen a *nagyajtai unitárius*

egyház jelenik meg 3 Ft-tal, utolsóként pedig a marosvásárhelyi *Szentiványi Kálmán* szerepel 12 Ft-tal. Az adományozók között szerepelnek a római katolikus közösségek is, mint például a miklósvári katolikus felekezetűek. A számon tartott 358 természetbeni felajánló az építkezéshez szükséges alapanyagot szolgáltatotta.²²

Gróf Mikó Imre (1804–1876), 1859. december 28-án 2000 Ft adományozott az iskola létrehozására. Első alapítványát az egyház felhívására tette, igaz valamelyest megkésve, elfoglaltságára és a felkérő levél irományai között való elkallódására hivatkozva. Alapítványát úrbélváltsági kötelezvény formájában küldte el. Adományához feltételeket nem kötött, megjegyezte, hogy a kezdeményezők helyesen tették, hogy nem helyi szinten, helyi erőkre támaszkodva kezdtek gyűjteni az intézet részére, hanem ez irányú tevékenységüket kiterjesztették „a központibb tanodáink tanári kara, s különösen az egyházi főtanács” fele is. További támogatási szándékát is elárulja az igazgatóválasztmányhoz intézett levelében: „küldenék két annyit, küldenék tíz annyit is, ha lelkeim óhaját követném, s ha holnap nem jelentkeznék a szükség: szép és hasznos, vallásos és nemzeti intézetek részére anyagi gyámolítással járulnom.”²³

Sepsiszentgyörgy város közönsége az 1859. február 1-jén megtartott képviselő-testületi közgyűlésén 24 000 Ft alapítványt szavazott meg, arra az esetre, ha az iskola telekvásárlásra határozza el magát. Ennek értelmében, 1860-ban két telek jutott az iskola birtokába, 22 000 Ft értékben.²⁴ A város, alapítványi levelében támogatási feltételként egy algondnoki pozíciót kért az iskola választmányába.²⁵ 1866-tól kezdődően, amikor az első osztály tanulói számának csökkenését tapasztalták, a tandíj-kötelezettség miatt, elhatározzák, hogy a városbeli diákok tandíját eltörlik „tekintettel a város nagy alapítványaira”.²⁶

Továbbá a *Sepsiszéki részletes zsinat* 70, a *II. székely gyalogezred negyedik százada* 33, a *barcasági Magyar Evangélikus Néptanítók Egylete* 50, a *széki evangélikus református egyházkerület* 113,93 és öt ismeretlen tartózkodási vagy lakhelyű személy 83,08²⁷, a *dunántúli református egyházkerület* 113,93, a *tiszántúli református egyházkerület* 193,95 Ft-ot adományoztak.²⁸ *Nagy Péter* (1818–1884), erdélyi református püspök 100 Ft, *Horváth László* (1835–1908) tanfelügyelő 105 Ft, *Angyalosi Imreh Sándor* 21 Ft, a sepsiszentgyörgyi *Gyárfás Károly* (1808–1892) tanácsos, ügyvéd

¹⁷ Uo., 53–55.

¹⁸ RNL Kov., Fond 14, inv. II/1, cota 88, fila 65.

¹⁹ Uo., fila 70–71.

²⁰ CSUTAK Vilmos 1909, 59.

²¹ Uo. 60.

²² JÓZSEF Álmos 2008, 10.

²³ DOMJÁN István 1898, 12.

²⁴ SRSzMKÉ 1883, 1-2.

²⁵ DOMJÁN István, 1898, 8.

²⁶ Uo., 72.

²⁷ SRSzMKÉ 1883, 14-15.

²⁸ SRSzMKÉ 1884, 20-21.

10,50 Ft alapítványi összeggel járultak hozzá a kolégium létrehozásában felhasznált közalapok bővítéséhez.²⁹ Ezenkívül számos település adományozott

még különböző összegeket az építkezéshez, amint ez az alábbi táblázatból is kiderül.

A Sepsiszentgyörgyi Református Székely Mikó alapítására összegyűjtött adományok (Ft)³⁰

Sz.	Község neve	Adomány összeg (Ft.)	Sz.	Község neve	Adomány összeg (Ft.)
1	Albis	798	37	Kökös	147
2	Angyalos	1161,35	38	Kőröspatak	220
3	Árapatak	155	39	Kőrös	35
4	Árkos	319,89	40	Lécfalva	548,40
5	Nagybacon	10	41	Lisznyó	290
6	Barátos	106	42	Maksa	2095,50
7	Barót	150	43	Mártonfalva	541
8	Besenyő	380,75	44	Martonos	216,01
9	Bikfalva	2140	45	Málnás	694
10	Bitá	615,30	46	Márkosfalva	874,12
11	Bodok	558	47	Mátisfalva	33,60
12	Bodola	180,60	48	Oltszem	456
13	Kisborosnyó	845	49	Papolc	362,37
14	Nagyborosnyó	2200	50	Páké	40,95
15	Brassó	64,60	51	Páva	352,5
16	Bukarest (gyűjtés nyomán)	90	52	Plojest	4,30
17	Cófalva	255,95	53	Réty	243
18	Alsócsernáton	4660,17	54	Sepsiszentgyörgy lakói	4355,09
19	Felsőcsernáton	397	55	Szacsva	251,25
20	Dálnok	3879,77	56	Szemerja	349
21	Aldoboly	1155	57	Szentivány	157,50
22	Feldoboly	1384	58	Szentkirály	143,50
23	Egerpatak	376,16	59	Földvár	21
24	Eresztevény	573,50	60	Szotyor	550,50
25	Erősd	42	61	Szörcse	684,60
26	Étfalva-Zoltán	530,65	62	Tamásfalva	286,50
27	Gidófalva	978,50	63	Telek	629,50
28	Hidvég	235,12	64	Torja	153,50
29	Ikafalva	1,40	65	Uzon	1217,50
30	Ilyefalva	2929,20	66	Zabola	213,20
31	Imecsfalva	105	67	Zalán	701,65
32	Kálnok	335	68	Zágon	2436
33	Kilyén	1215,50	69	Vargyas	50
34	Kolozsvár	237,31	70	Kézdivásárhely	144,90
35	Komolló	185	71	Marosvásárhely	12
36	Kovászna	167			

²⁹ Uo., 2.

³⁰ SRSzMKÉ 1884, 20-21.

Háromszék 64 települése összesen 48 435 Ft-ot adományozott, majd később a bodzafordulói „kocsmárlási jogot” egy telekkel együtt. Ezen utolsó adomány után az iskola 352 Ft-ot kapott évente, mint bérleti díjat. Ezenkívül a *kisborosnyói felszabadultak* 10 Ft-ot, *Tompa Jánosné (Domokos Terézia)* és *Damó Lajos* (1820-1895) kisborosnyói községi bíró, 48-as főhadnagy 6, illetve 2 Ft-ot, zaláni *Séra Lajos* (1858–1907) főgondnok, pedig 50 Ft-ot ajánlottak fel.³¹

A tanoda ügyét segítette a városi tanács, elsősorban *Császár Bálint*, polgármester, *Gyárfás Lajos* főjegyző, *Nagy Károly* rendőrbiztos. Közbenjárásukkal kijavították a „kórház sori” tanári lakásként szolgáló bérházakat. Építkezési faanyag biztosítása, napszamosok és munkások szerződtetése, valamint anyagi segítség volt mindaz, amivel a kollégium segítségére siettek.³² Császár Bálint nevéhez köthető a tanoda építésekor felmerülő anyagi hiány bravúros, napjainkban elképzelhetetlen megoldása. Az épület nyugati szárnya földszintjének építésekor egy alkalommal ki kellett fizetni a munkásokat, melyre már nem volt pénz. Császár Bálint aprópénzváltás indokával kereste fel a Háromszéki Takarékpénztárat, ahonnan ugyan felvette az „aprópénzt” de a „bankókat” csak két év után adta át.³³

Az építkezési munkálatok tervrajza nem készülhetett volna el Mikó Imre segítségével nélkül, akit ennek elkészítésére 1870. február 26-án kért fel az iskola vezetősége. Mikó Zofahl Gusztáv építészmérnököt kérte fel a tervrajzok elkészítésére, így már március 31-én kész tervet küldött az iskolának és a költségeket is magára vállalta 1500 Ft értékben.³⁴

Az alapítványok sorában a második nagy fejezet az építkezések elkezdéséhez szükséges tőke előteremtésével kezdődött. Miután az államsegély megszerzésének reménye 1873-ban szertefoszlott, az újabb gyűjtés a Mikó Imre által adományozott 500 Ft-tal vette kezdetét, melyet 1874. április 12–20-án tartott egyházkerületi közgyűlés alkalmával adott át Vajna Sándor igazgatónak.³⁵ Az iskola főgondnokának további alapítványai is az iskola általános fejlesztését szolgálták. Az 1876. március 19-én kelt végrendeletében földhitelintézeti záloglevelekben 60 000 Ft adományozott a kollégiumnak. Feltételei szerint ez utóbbiból 30 000 Ft-nak az 5%-os kamatát kellett kapja évente az iskola, a többi 30 000 Ft-nak kamatait pedig tőkésítés céljából letétbe helyezték, mindaddig, amíg a 60 000 Ft eredeti alapítvány 100 000

Ft-ra emelkedik. Ekkor az egész összeg 5%-os kamata illette meg az iskolát (5000 Ft).³⁶ Ettől az évtől fogadja el az erdélyi református egyházkerület az iskola vezetőségének javaslatát, mely szerint az felveszi a *Székely Mikó Tanoda* nevet.

A Székely Mikó Kollégium családi alapítványai

A tanintézet fennállása során rengeteg családi vagy magánalapítvány jött létre, amelyeknek jól meghatározott céljuk volt, alapítóik kívánsága szerint. Egy család leszármazottait, egy község fiataljait támogatták a tanulásban. *Bátorszív Nagy Ferencz* (1804–1882) huszár százados alapítványa 1875-ből származik. Az alapítványozó császári királyi nyugalmazott huszár-százados volt, családot nem hagyott maga után, talán ezért tehetta meg, hogy a kollégium részére, a tanulók javára 500 db. „arany örök-alapítványt” adományozzon. Ebből 300-at családi leszármazottaknak, 100-at szotyori tanulóknak, ha ilyenek nem lettek volt, akkor a kollégiumi könyvtárnak, 100-at pedig a kollégium közpénztárának szánt. Alapítványa az egyik leghosszabb életű lett a Mikó Kollégium történetében, kamatait 1881 és 1918 között osztották ki a diákoknak. A *kisborosnyói református egyházközség* 1877-ben az iskolaépítésre kölcsön adott 50 Ft-ot és annak 15 Ft-os kamatát 1883-ban az iskolának adományozta. Az összesen 65 Ft alapítvány kamatainak kiadását széttosztási feltételeként szabta meg, hogy abból évenként elsősorban egy kisborosnyói egyházközséghez tartozó diák részesüljön ösztöndíjban, ennek hiányában más községbeli jó tanuló részesüljön ebből.³⁷ Az alapítvány 1882 és 1918 között állt fenn.

1889. június 25-én Sepsiszentgyörgy város újabb 1000 Ft alapítványt hozott létre a kollégium javára, melynek célja a június 2-án elhunyt *Künnle József* (1833–1889) királyi tanácsos emlékének megörökítése volt. Künnle József, ügyvéd az iskola jogtanácsosai közé tartozott. Ő maga nem volt református, sőt a kézdivásárhelyi római katolikus algimnázium életében vett részt tevékenyen. A sepsiszentgyörgyi építkezési munkálatokban, 1874-ben sietett az iskola segítségére, amikor az a folytatáshoz szükséges kölcsönre várt. Künnle, Antal Zsigmonddal kamat nélküli kölcsönt juttattak az intézménynek.³⁸ Az alapítvány feltételei között szerepelt, hogy amíg a Mikó kollégium létezik az a *Künnle-alapítvány* nevet kellett viselje. Annak 5%-os kamatából 40 Ft a Mikó

³¹ Uo., 2.

³² SRSzMTÉ 1882, 59.

³³ TIBOLDY Zoltán 2009, 263.

³⁴ DOMJÁN István 1898, 56.

³⁵ Uo., 88.

³⁶ SRSzMKÉ 1906, 48. Az alapítvány szövegét lásd DOMJÁN István 1898, 106–109.

³⁷ SRSzMKÉ 1883, 44.

³⁸ Uo., 90, 146.

Kollégium legfelsőbb osztályából annak a két tanuló-
nak járt fele-fele arányban, akik magyar nyelvből és
irodalomból szorgalmasan tanultak és ez kitűnt tanulmányi fejlődésükből is. Amennyiben a legfelsőbb
osztályban Magyarország történelmét is tanították,
az egyik 20 Ft jutalom a magyar történelemből leg-
jobban teljesítő tanulóknak járt.³⁹ Az alapítványt 1889
és 1895 között alkalmazták, majd az 1917–1918-as
tanévben újból felbukkan a kimutatásokban. Ala-
pítványának egyik kedvezményezettje Nagy György
ellenzéki politikus, későbbi ügyvéd, akinek 1896-
ban, kiváló előmenetelért Sepsiszentgyörgy városa
a Künnle-alapítványból 40 Ft juttatott, valamint ön-
képzőkori pályaműveit 2008 Ft-tal jutalmazták.⁴⁰

Benke István (1849–1915) 1881-től volt az in-
tézmeny rendes tanára. 1885-ben hozta létre alapít-
ványát, egy teológiára vizsgázó, érettségizett tanuló
segítése céljából. Az alapítvány 6,06 Ft-tal indult és
1918-ra elérte a 200 Korona (K). Tettére talán azon-
tény sarkalhatta, hogy ő maga is teológiát hallgatott
az 1870–71-es tanévtől kezdve, majd itt szerzett ösz-
töndíjából külföldi tanulmányutakon vett részt. Úgy
gondolhatta, hogy egy ilyen képzés sokat jelenthet
egy fiatal karrierjében.⁴¹

Bodola Sámuel, márkosfalvi lelkész, a kollégium
első időszakában 1859–60 között az igazgató választ-
mány egykori képviselői tagja volt. 1881-ben fizetett
be 100 Ft-ot és ezzel létrehozta alapítványát, mely-
ből éveken keresztül osztottak ki a diákok számára
bibliát, jutalomkönyvként. Az alapítvány 1881 és
1918 között létezett és kamatait megszakítások nél-
kül használták fel a kitűzött célra. Az alapító márkos-
falvi református lelkész, a kollégium első korszaká-
ban, 1859–1860 között volt az igazgató választmány
egyházi rendből származó tagja. *Bogdán István*
(1810–1885) kereskedő, katolikus főgondnok, és
neje *Lázár Rozália* (1818–1890) közös alapítványu-
kat 1886-ban hozták létre, a kimutatásokban azonban
csak 1892-től jelenik meg. A 300 Ft alapítvány kamat-
jából évente két tanuló támogatását határozták meg, a
kimutatásokban az alapítvánnyal 1918-ig találkozunk.

A *Csákány Elek*-féle alapítvány 1875-ben jött lét-
re, 1881-ben találkozunk működésével és a statisztikai
adatok között 1918-ig létezett. Az alapítványt
Csákány József létesítette, fia Elek emlékének meg-
örökítése céljából. Alapítója a 100 Ft alapítvány ka-
matait azon tanulóknak szánta, akik osztályukban

a legtöbb ideig voltak első tanulók. *Cseh Zsigmond*
ügyvéd, nevéhez három különböző céllal létrehozott
alapítvány fűződik. Első alapítványa az értesítőben
talált adatok szerint 1831-re tehető. Eredetileg azon-
ban valószínűleg 1826-ban a *Kézdivásárhelyi Kato-
nanevelede* részére ajánlotta. Innen kerül át a Mikó
kollégiumba együtt a Csoma-alappal. Az 1860 Ft ala-
pítványát apja testvérének, Cseh György utódainak
segítésére szánta. Amennyiben ilyen utód nem léte-
zett volna a Cseh családból származó bármely leszá-
rmazottat megilletett az ösztöndíj, aki a tanulásban jó
eredményt mutatott fel. Második alapítványát 1860-
ban hozta létre. Az 1000 Ft-os alapítvány kamatait
szintén a Cseh családból származó tanulóknak, ennek
nem léteben pedig egy székely származású jó tanuló-
knak szánta. A két első alapítvány az 1880–1881-es
tanévtől kezdődően jelenik meg a kimutatásokban és
1918-ig nyomon követhető. Harmadik alapítványát
szintén 1860-ban indította útjára, de konkrétan csak
az 1886–1887-es tanévtől kezdték használni kama-
taikat. Az 545,98 Ft-tal induló alapítványt tőkésítés
céljából hagyta a kollégiumra, addig amíg az 1000
Ft összeget elérte, ezt a kollégium közszükségletei-
nek fedezésére szánta. 1918-ban az alapítvány elérte
a 3199,74 K összeget.⁴²

Olasz Károly és *Csulak Zsigmond* (1822–1890)
árapataki református papok alapítványukat 1865-ban
hozták létre. A kimutatásokban és a konkrét haszná-
latban azonban csak 1881-től jelenik meg; 105 Ft
összegű alapítványuk kamatját egy szegény, de jó
eredményeket felmutató tanulóknak szánták. *Csulak*
Zsigmond 1863. január 10-én, az ún. Béli-di-telek
megvásárlását tárgyaló közösségi gyűlésen, 10 Ft
adománnyal szállta be az adakozók sorába.⁴³ *Daczó*
Gergelyné (*Gagyai Pálffy Anna*) alapítványa 1863-as
keltezésű. Azt leánya Eszter emlékére hozta létre, ka-
matait két külön osztályban lévő szegény, de jó ta-
nulónak szánta. *Pálffy Anna* férje, *Daczó Gergely*
1882-ig volt az iskola gondnoka. 1879-ben Pestre
távozott, gondoki teendőit évekig nem látta el. 1882-
ben váltották le.⁴⁴ A *Czell Benő*-alap 1892-ben jött
létre. A 4000 Ft alapítványnak felét testvérei jó er-
kölcű és jó tanuló utódainak, másik felét pedig a fel-
sőbb osztályokban tanuló legtöbb három diáknak
szánta. Amennyiben nem voltak utódok, bármely jó
tanuló részesülhetett az ösztöndíjből. Az összegnek
4,1%-át osztották ki évente. A *Fábián Istvánné*-alapot

³⁹ SRSzMKÉ 1889, 18.

⁴⁰ CSEREY Zoltán 2009, 182.

⁴¹ CSIKÓS Júlia 2009, 142; DOMJÁN István 1898, 132.

⁴² Cseh Zsigmond második alapítványával kapcsolatban 1883-
ban probléma merült fel, mert abban az évben az ösztöndíjat
egy Végh Pál nevezetű diáknak ítélték oda, aki a Cseh család
egyik rokona volt, de Cseh Károly kézdivásárhelyi orvos szerint

az ösztöndíj nem illethette meg az ifjút, mert az alapítvány szö-
vege szerint egy leányági leszármazott csak akkor részesülhetett
benne, ha a Cseh családból nem akadt az összegre érdemesebb
tanuló. RNL Kov., Fond 171, 1883, Inv. 8, cota 8, fila. 160.

⁴³ DOMJÁN István 1898, 31.

⁴⁴ Uo., 134.

(200 Ft) 1871-ben hozza létre alapítója. Kamatait két külön osztályban tanuló, sepsiszentgyörgyi, erkölcsös és szegény diák számára hagyta. *Ferentzi János*, dálnoki református pap, a kézdiszéki esperes alapítványa 1868-ban jött létre, 168 Ft értékben. A kimutatásokban pedig az 1881–1882-es tanévtől van jelen. Alapítványát törvényes utódai közül a kollégiumban tanulónak, illetve ennek nem léteiben a legjobb dálnoki illetőségű tanulónak szánta alapítója.

A *Zágoni Földes Bálint* (1828–1888) alap (500 Ft) 1887-ben jött létre. Az alapítványban a Földes családból származó tanuló, illetve ennek hiányában egy papolci vagy bitai származású diák részesülhetett. Földes Bálint zágoni földbirtokos aktív közéleti személy volt: 1873-ban jelen volt a zágoni Férfiegylet alakulásánál, később pedig alelnöke is lesz. Tagja a zágoni Földműves Zenekarnak, 1866 és 1871 között a zágoni Kaszinó gazdája, 1876-tól pedig elnöke.⁴⁵ *Imre Lázár* és neje *Fazakas Terézia* alapítványa 1891-ben jött létre. A meglehetősen nagy összeg kamatait az alapítványozók rokonainak, illetve azok utódainak szánták egyenlő arányban, tekintet nélkül a tanulásukban való előmenetelre. Amennyiben rokon nem létezett, két szegény jó magaviseletű tanuló részesülhetett az ösztöndíjból. Az alapítvány 10 043 Ft összegről indult és 1911-1912-ben elérte a 24 315,42 K-át. A *Kölönte József* alap 1876-ban jött létre, összesen 1500 Ft értékben. Az alapítványlevél szerint az 1000 Ft alapítványi összeg évi jövedelemének felét 20 évig tőkésíteni kellett, másik felét pedig két VI. osztályos rokon vagy szegény tanulónak volt kiosztandó, akik év végén jelesen vizsgáztak. Az 500 Ft évi jövedelmének felét szintén 20 évig kellett tőkésíteni, másik felén két VI. Osztályos, szépen író tanuló osztozhatott. A gond csupán az volt, hogy 1882-ben, amikor az alapítvány megjelenik a kimutatásokban az iskola még csak négy osztállyal rendelkezett. Ezért az Erdélyi Református Egyházkerület Igazgató Tanácsának döntése értelmében az egész összeget tőkésíteni kellett addig, amíg az iskola nyolc osztályúvá fejlődött.⁴⁶

Az első és második *Körösi Csoma Sándor* (1784–1842) alap 1860-ból származik. Az első kamataiból jutalomkönyvet osztottak a diákoknak. A másodikban leírt összeg, a 735,70 Ft tőkésítésre várt, amíg el nem érte az 1000 Ft. A Körösi-alap története a nagy utazó távol-keleti kutatásaihoz kapcsolódik. Körösi 1821-ben segílyt kért az anyaországtól. A kutató kérését Thaisz András szerkesztő jóvoltából a *Tudományos Gyűjtemény* (1821) nevű kiadványban hozták nyilvánosságra. A felhívást követően két hónap

alatt Erdélyből összegyűlt 86 arany, amit el is küldtek volna Teheránba, de nem sikerült a kutató nyomára bukkanni. Végül 1825-ben 2878 Ft gyűjtéséről számoltak be, amit az osztrák nagyköveten keresztül, London érintésével, 1832-ben Kalkuttában kapott kézhez a keletkutató. Csoma a pénzt megköszönte, de nem kívánta saját céljaira felhasználni, hanem szanszkrit könyvek vásárolását tervezte belőle. Az összeget letétbe helyezte, de a bank csődbe jutott, így a pénz elveszett. Az indiai brit kormány azonban nagyvonalúan 300 arany kárpótlást adott, amelyből Csoma 1835-ben 200-at a Magyar Tudós Társaságnak küldött. A pénzt Döbrentei Gábor, titkár visszautasította, így Csoma 1835. július 18. *Nagyenyedi Kollégium*hoz címzett levelében a 450 aranyat elküldte egykori iskolájának. Az összeget művelődési és jótékony célra szánta. Ezekből létesítette alapítványait: 100 arany értékben *Kenderesi-Körösi stipendium* néven a Nagyenyedi Kollégium jó tanulóinak. *Csoma stipendium* néven 100 aranyat a *kézdivásárhelyi Katona-nevelő Intézetnek*, 100 aranyat juttatott öccsének Csoma Gábornak. További 100 aranyat pedig szülőfaluja, Körös közösségének küldött, hogy a lakosok között kiosztásra kerüljön. 50 aranyat saját magának tetetett félre szülőfalujában, azzal a megjegyzéssel, hogy, ha nem térne haza, az összeg testvérei gyerekeit illesse meg. Körösi alapítványai mind fennmaradtak. A Nagyenyedi Kollégiumnak adott összeg később a *Kolozsvári Református Teológia* diákjainak a jutalmazását szolgálta. Az 1849-ben megszűnt kézdivásárhelyi Katonanevelde számára létrehozott alapítvány pedig a Székely Mikó Kollégiumba jutott.⁴⁷

Kupferstich József (1840–1915) 1895-ben létrehozott alapjának kamatait olyan második tanuló szánta, aki az írásbeli dolgozatokban a legjobban teljesített. *Künnle József* maga is hozott létre alapítványt, amely az 1880–1881-es tanévtől van jelen a kimutatásokban. Az alapítvány kamatait két orbaiszéki jó tanulónak szánta. A felvidéki *Lévai kaszinó* alapot 1862-ben hozták létre. Egy jó erkölcsű tanuló mellett meg az éves kamatja. Az 1888-ban létrehozott *Magyarósi Ferencz* alap kamataiból öt III. és öt IV. osztályos tanuló részesülhetett, valamint a kollégiumi könyvtár. *Magyarósi Dávid*, felsőcsernátони birtokos 6000 K értékű alapítványát 1917-ben fizette be a kollégiumnak. A *Nagy Ferencz* (1787–1865) gidófalvi lelkésztől származó alapot 1862-ben azzal a céllal hozták létre, hogy kamatját azon III. osztályos és IV. osztályos tanulónak adják, akik Arany János *Rendületlenül*, illetve Petőfi *Két ország ölelkezése* című költeményeket a legjobban szavalták.

⁴⁵ TÓTH Szabolcs Barnabás 2016.

⁴⁶ RNL Kov., Fond 171, 1885, Inv. 9, cota 9, fila. 134–135.

⁴⁷ CSETRI Elek 1984, 152–153; TERJÉK József 1984, 131–132.

A *Révay Pál* (1840–1903) alap 1869-ben létesült. A református lelkész által létrehozott alapból egy erdővidéki, ennek nem léteben pedig egy másik jó tanuló kívánt segíteni az alapítója.⁴⁸ Az irodalomból ismerjük Révay életrajzát, akit erdővidéki diákok segítségével azon tény ösztönzött, hogy 1877-től 12 évig szolgált lelkészként Nagybaconban. Aktív közéleti szerepet vállalt és több tisztséget is betöltött: az erdővidéki egyházmegye tanügyi előadója, egyházi aljegyző, köz- és házassági törvényszéki ülnök, a baróti *Felső Népiskola* gondnoka, az *Erdővidéki Tanítótestület* tagja, alelnöke majd tiszteletbeli elnöke, a nagyajtai választókerület Szabadelvű Pártjának hat éven át elnöke, 1878-tól pedig a Háromszék vármegye törvényhatósági közgyűlésének tagja.⁴⁹

Sepsiszentgyörgy város tanulmányi alapítványát 1877-ben hozta létre. Egy VIII. osztályos tanulónak szánták, aki magyar irodalomból, valamint egy másiknak, aki magyar történelemből jó eredményeket tudott felmutatni. *Br. Szentkereszt István* (1816–1879) az általa 1862-ben létrehozott alap kamatját egy szegény jó tanulónak szánta. A *gr. Tisza Lajos* (1832–1898) országgyűlési képviselő által 1878-ban létrehozott alapot Háromszék vármegye kezelte, a tanári kar hármasként jelölése alapján, a közigazgatási bizottság osztotta ki egy orbaiszéki jó tanulónak az I–VIII. osztályból. Az alapítólevelet 1896-ban módosították olyan értelemben, hogy azon I–VIII. osztályos diák, aki elnyerte az ösztöndíjat mindvégig részesüljön belőle.⁵⁰

Téglás Gábor (1818–1890) főreáliskola igazgató és címzetes tankerületi főigazgató, Téglás István, királyi tanfelügyelő, Téglás Károly, magyar királyi erdőmester és Téglás József, ipariskolai tanárok alapították szüleik – *Téglás Gábor és Csörgő Anna* – emlékére az *500 koronás alapítványukat*. Az alapítók mind a kollégium tanítványai voltak. Alapítványuk kamatait az 1901–1902 tanévtől kezdődően jó magaviseletű és jeles, helybeli diákok jutalmazására kívánták fordítani.⁵¹ Az alapból vásárolt jutalomkönyvek átadásakor a nyertesek előtt a kollégium igazgatója jelezte, hogy az adakozók az alapítványt szüleik tiszteletére hozták létre. *Sepsiszentgyörgy város közgyűlésének tisztagú küldöttsége*, aki Turinban átnyújtotta Kossuth Lajosnak a város díszpolgári oklevelet (1893), 1902-ben 500 koronás alapítványt hozott létre. Annak kamatait, minden év szeptemberében, a kollégium tanári kara által kitűzendő pályadíjként, egy olyan történelmi vagy más jellegű tanulmány díjazására szánták, amely Kossuth Lajos

politikai, társadalmi, irodalmi, magyar történeti vagy világtörténeti jelentőségéről szól.⁵²

1901-ben, végrendeletében, *Sylvester János*, alsó-csernátoni földbirtokos 4000 K alapítványt hozott létre a kollégium számára azzal a rendeltetéssel, hogy az összeg kamatai testvérei – István, Péter, József, Sándor és Terézia – utódai közül egy vagy két jó tanulónak negyedévenként osszák ki. Amennyiben ilyen diák nem lett volna, a kamatokat a tőkésített összeghez csatolták addig, amíg jogosultak kerültek. Tulajdonosa, az alapítvány összegét egy későbbi időpontban, 1908 vagy 1909-ben, fizette be.⁵³

Az 1905–1906-os tanévben, a Sepsí Református Egyházmegye, egykori esperese, *Vén Mihály* (1857–1903) emlékének és érdemeinek megörökítésére „*Sepsí református egyházmegye-Vén Mihály esperes alap*” néven alapítványt hozott létre, 402,11 K értékben. Az összeget először tőkésítették 500 K-ig, majd annak kamatait ösztöndíjként, év végén, a kollégiumban tanuló, jó tanulmányi eredményekkel és magaviselettel rendelkező sepsí református egyházmegyei árva papnövendéknek szánták. Amennyiben ilyen diák nem lett volna a kollégiumban, az összeg bármely, az egyházmegyéhez tartozó papnövendéknek lehetett kiadható.⁵⁴ Gál Dénesné, fiának, Kovács Mózesnek az emlékére, végrendelete értelmében 200 K alapítványt hozott létre és fiának az összes könyvét a tanulók könyvtárának adományozta.⁵⁵ Az alapítvány 1907–1908-ban jelenik meg a kimutatásokban, *Kovács Mózes alapítvány* néven.

Hibbjan János, (1861–1930) sepsiszentgyörgyi királyi erdőfőmérnök, a városból való távozása alkalmával, 1910-ben, halálából a kollégium fia irányába tett gondoskodásáért, 200 K alapítványt hozott létre, amelynek kamatait, évente, egy jó magaviseletű és jó tanuló fiatalnak, könyvvel való jutalmazására fordították.⁵⁶ *Joós Elekné Szilágyi Ágnes* (1834–1910), *id. Joós Elek* (1832–1916) kisborosnyói szeszgyáros felesége, végrendeletében 1000 K-át adományozott a kollégiumnak *Joós Elek és Szilágyi Ágnes alapítványa* néven. Annak évenkénti kamatait az alapítványozók leszármazottai vagy kisborosnyói származású tanulók kaphatták meg. *Kovács Dénes*, helybeli állami elemi iskolaigazgató, Irma leánya emlékére 200 K alapítványt hozott létre, *Kovács Irma alapítvány* néven. Ennek kamatait egy, a kollégiumban tanuló VII. Osztályos, jó magaviseletű, szorgalmas tanulónak szánta, ösztöndíjként.⁵⁷

⁴⁸ SRSzMKÉ 1896, 70–72.

⁴⁹ CSIKÓS Júlia 2009, 128.

⁵⁰ SRSzMKÉ 1896, 70–72.

⁵¹ SRSzMKÉ 1901, 169.

⁵² SRSzMKÉ 1903, 130.

⁵³ SRSzMKÉ 1904, 108.

⁵⁴ SRSzMKÉ 1906, 135.

⁵⁵ SRSzMKÉ 1907, 109; 1910, 114–115.

⁵⁶ SRSzMKÉ 1911, 80.

⁵⁷ SRSzMKÉ 1912, 147–148.

A Székely Mikó Kollégium általános tanulmányi alapjába befizetett adományok és alapítványok

Számos olyan alapítvány is létrejött, melynek alapítói nem szabták meg pontos rendeltetését, csupán annyit, hogy az alapítvány összegét a tanintézet fejlesztésére fordítsák. Ilyen volt *Balykó György* egerpataki származású agglégény adománya, aki 1882-ben kelt végrendeletében rokonai kizárásával 6000 Ft vagyónának kétharmad részét a kollégiumnak adományozta, egyharmad részét pedig a megyei kórháznak. Ezen kívül 400 Ft becsült ingóságait is a kollégiumra hagyta, azzal a kikötéssel, hogy abból temetessék el. Sajnos a végrendelet formailag hibásan volt kiállítva, ezért csak a végrendelező halála és mások általi eltemetése után jutott el a kollégiumhoz. Így az iskola a királyi közjegyzői tárgyalás döntése értelmében csak 100 Ft „kegyelem alapítványban” részesült.⁵⁸ Mikó Imre halálához köthető Sepsiszentgyörgy város javaslata, melyben 1876. szeptember 19-től kezdődően évente 100 Ft befizetését határozza el a tanoda pénztárába. Annak idejét 100 évre szabták meg és kikötik, hogy az idő alatt befizetett és kamatozó összegből értékpapírokat vásároljanak és azt a Mikó-féle alapítvány mellé helyezték el. Felsőbb jóváhagyás hiányában azonban az alapítvány nem jöhetett létre. *Székely Gergely* (1822–1897) huszár főhadnagy, a kollégium főgondnoka, 1882-ben 1050 Ft-ot helyezett el tőkésítés céljából a takarékpénztárba, melynek kamatait a kollégiumnak szánta. Testvére *Székely Károly* (1820–1879) kisebb összeget hagyott a kollégiumra, amely 1882-re 205,80 Ft-ra emelkedett.⁵⁹ 1860-ban a frissen megválasztott kollégiumi gondnok és országgyűlési képviselő, *Lázár Mihály* (1820–1904) valamint neje *Gilbén Anna* (1834–1887) családi alapítványként 1500 Ft-ot hagytak a kollégiumnak, melynek 6%-ka került kiosztásra.⁶⁰

Trefort Ágoston (1817–1888), vallás és közoktatási miniszter, az iskola igazgató-választmányán keresztül 1885-ben 60 Ft alapítványt hozott létre egy szegény, de jó tanuló diákja számára. *Gidófalva község* 1858-ban adományozott 3000 Ft-ot a sepsiszentgyörgyi református tanodának, a gidófalváról származó tanulók segítésére. Az alapítvány célja „a tanoda java előmozdításának, községünkbeli tanulók is jutalmaztassanak, és ösztön nyeressék a szülőknek gyermekeik taníttatására”. Az alapítvány által három tanulóat kívántak segíteni, a kamatok feléből, másik felét pedig a kollégium közszükségleteire fordították.

Emellett a Csíksomlyói Tanoda számára 1000 Ft, valamint a Gidófalvi falusi iskola számára 2000 Ft szavaztak meg. Mindezen összegeket a falu ún. *kocsmárlási jogának* 6 évre való bérbeadásából szerette volna előteremteni 1865-től kezdődően. Probléma adódott viszont a fent említett jog bérbeadásával, hisz a haszonbér alacsony szinten maradt és a jelzett összeg csak 1869-re gyűlt össze, amiből először csak 1870-ben tudtak kamatot fizetni. A falu 1870–1877 között be is fizette az 5%-os kamatokat a kollégiumnak, de annak vezetősége nem juttatta azt a gidófalvi diákoknak. Ebből az alapítványt létrehozó község és a kollégium között nézeteltérés alakult ki. Gidófalva képvisellete több átiratban meg is fenyegette a kollégiumot, hogy amennyiben nem tisztázzák ezt a helyzetet, az alapítványt visszavonják. Az iskola vezetősége kifejtette, hogy az alapítvány kamataihoz joga van, mégpedig 1858-tól kezdve. Ezt a jogot pedig még akkor is meg tudja védeni, ha az ügy törvényszékre kerül, érvelt a kollégium tanári kara. Végül 1881-ben a két fél egyeztető bizottságot hívott össze és az összeget két részre osztották. Így az akkori árfolyam szerint, 1260 Ft a felét, 630 Ft hagyták meg a kollégium javára, Gidófalva község nem támasztott követeléseket az alap kezelését illetően, az új összeg kamatait pedig a kollégium közszükségleteinek fedezésére fordíthatták. Ezt természetesen egy új alapítólevélben rögzítették.⁶¹

A *Háromszéki Takarékpénztár* is évente megszavazott bizonyos összeget ösztöndíjként egy-egy, a Kollégiumban tanuló, szegény sorsú, de jó tanuló megjutalmazása céljából.⁶² A *Székely Egyesület* az 1900-as évek elejétől szintén évente küldött adományt a kollégium diákjai számára 40 és 80 K közötti összegben.⁶³

Beke Árpád, sepsiszentgyörgyi adótiszt, az 1894-ben érettségizett diákok nevében, egykori osztálytársuk, Pál Károly emlékére 1915-ben 400 K alapítványt hozott létre. Kamataiból két növendéket jutalmazhattak meg. Hasonló alapítványt hozott létre ugyanabban az évben *Benedek János* (1877–1939) sepsiszentgyörgyi ügyvéd, 200 K értékben, az 1895-ben érettségizett diákok nevében. Pap Lajos egykori tanárunk emlékére, évente egy diák megjutalmazását határozták, aki természettudományokból jó tanulónak bizonyult.⁶⁴ *Csernátóni Végh Andor*, a 2. *székely gyalogezred* főhadnagya, testvéreinek – a kollégium egykori diákja, a hadifogságban elhunyt Végh Pál – emlékezetének megörökítésére 1000 K alapítványt hozott létre 1918-ban. Megjegyzendő, hogy apjuk Végh Endre, a kollégium

⁵⁸ SRSzMTÉ 1882, 57.

⁵⁹ Uo., 57–58.

⁶⁰ DOMJÁN István 1898, 14.

⁶¹ RNL Kov., Fond 171, 1881, inv. 6, cota 56, fila 249–272.

⁶² SRSzMKÉ 1901, 169.

⁶³ SRSzMTÉ 1882, 59.

⁶⁴ SRSzMKÉ 1916, 40–41.

rajztanára volt. Végh Pál VIII. osztályos diákként vonult hadba 1915-ben. A román hadsereg bevonulása-kor, 1916 augusztusában hadifogságba esett és 1917 októberében elhunyt. Alapítványának neve *Csermátoni Végh Pál emlékalapítvány*, az összeg kamatai pedig olyan diákok megjutalmazására szolgált, akik a világháborúban elesett hősök emlékezetére szervezett ünnepek alkalmával ünnepi beszédet mondtak, költeményt szavaltak, de részesülhetett néhány nagyon jó tanuló könyvjutalomban is. A pályadíj odaítéléséről a tanári kar határozott, az alapítvány céljának megszűnése esetén az összeget református felekezeti, oktatási, kulturális vagy jótékony célra lehetett fordítani. Az alapítványtevő külön kérésként fogalmazta meg, hogy a harctéren megírt alapítólevelét közöljék a kollégium értesítőjében, „hogy a világháború harc-terein megtakarított filléreimmel tehetősebbeknek is jó példával szolgáljak”.⁶⁵

A háború utolsó évében sem csökkent az alapítványozási kedv a háromszékiek körében. *Kónya György*, angyalosi és *Kónya Kálmán*, nagyborosnyói földbirtokosok 6000-6000 K alapítványt hoztak létre 1919 januárjában. Alapítványuk indoklásában a kollégiumnak nevelésben elért fontos szerepét említették, amely „nemes és hasznos munkát végzett anyaszent-egyházunk, magyar nemzetünk és székely fajunk javára”. Az alapítvány összegének kamatai a Kónya család vagy bármely háromszéki székely család jó tanuló diákjait illették meg.⁶⁶

Az olyan alapítványokat, amelyek családokhoz, vagy azok leszármazottaikhoz, illetve egy-egy településről származókhoz kötődtek, de nem rendelkeztek konkrétan megfogalmazott rendeltetéssel, az iskola közalapítványi tőkévé változtatta. Azért volt erre szükség, mert a bizonyos családhoz és helyhez kötött kegyalapítványok sokszor olyan tanulókat részesítettek előnyben és jutalomban, akik nem voltak igazán jó tanulók.⁶⁷

A Székely Mikó internátusi alapítványai

Lévén, hogy a Székely Mikó Kollégiumban Háromszék egész területéről tanultak diákok, a vidékről származóknak meg kellett teremteni a kollégiumban való lakás feltételeit. Elsősorban ezen diákok számára hozták létre a kollégiumi internátust, ahol étkeztetést és szállást is kaphattak. A kollégium egykori pénztárnoka, *Antal Zsigmond* (1815–1881) és neje 1881-ben alapítványt létesített a bentlakás létrehozására. Ennek az összege 1895-ben 12 000 Ft volt. A célhoz időközben mások is hozzájárultak,

így gyűlt össze 22 192 Ft, amelynek kamatait, az alapítólevelét értelmében akkor még nem tudták felhasználni. Ennek ellenére 1891–1892-től kezdve a bentlakás megnyílt, és 200 tanulónak biztosított teljes körű ellátást.⁶⁸ Az alapítványt tevő *Antal Zsigmond*, háromszéki születésűként, tanulmányait az udvarhelyi református tanodában végezte, 1843-ban a marosvásárhelyi királyi táblánál szerzett ügyvédi diplomát és hazatérve Háromszékre, kézdíszék tiszteletbeli alszéki törvénybírájának választották meg. 1848-ban élelmező biztosként és segéd hadbíróként tevékenykedett. 1861-ben Kézdíszék jegyzője, majd 1876-ban Háromszék árvaszéki elnöke lett. Hosszú ideig a kollégium pénztárnoka, ezt a tisztséget töltötte be 1859-től 1881. február 15-ig. Érthető tehát, hogy miért ragaszkodott a kollégium támogatásához. Végrendeletükben feleségével együtt a következőképpen kívánták a kollégiumi *tápinvézetet* létrehozni: „meglévő összes ingó és ingatlan vagyonunkat, leszámítva abból az elől felsorolt hagyományokat, örökösnek kinevezett Székely Mikó tanoda örökölje és pedig azon feltétel alatt, hogy örökölt vagyonból egy a Székely Mikó tanodában a szegényebb sorsú tanulók számára felállítandó tápinvézet alapja vettessék meg”.⁶⁹ Az *Antal* házaspár ingatlan vagyonát is a Mikó kollégiumra és a maksai református egyházra hagyta.

Zathureczky Gyula (1840–1924) nagybirtokos, szeszgyártulajdonos alapítványát 1894-ben hozta létre, de csak az 1895–1896-os tanévben jelenik meg a kimutatásokban. Az 1550 Ft értékű alaptőkét folyamatosan növelte. 1901-ben ez elérte az 5800 K. Ekkor állította ki az alapítványlevelet, feltételeivel: az összeg kamatait fordítsák a kollégiumban tanuló növendékek bentlakási, iskolai és egyéb az oktatással járó költségeinek fedezésére; az alapítványra igényjogosultak a Baróton lakó néhai alsózathurcsai *Zathureczky István* egyenes leszármazottai, elsősorban a fiú-, másodsorban a leányágon, olyan kikötéssel, hogy legalább jó tanulmányi eredményeket és megfelelő magaviseletet tanúsítsanak az iskolában. Amennyiben ilyenek nem léteznek, a kamatokat jeles, vagy jó tanuló és jó magaviseletű erdővidéki, szegénysorú diákoknak kellett kiadni. Az előbbieket hiányában bármely más háromszéki, jó tanuló és jó erkölcsű, szegénysorú diákot megilletetett az összeg.

A *Háromszéki Takarékpénztár* először 1892-ben ajánlott fel adományt a kollégium internátusi költségeinek támogatására. Ezt 1901-ben 1000 K-al egészítették ki, így az alapítvány elérte az 5000 K-át kitevő jelentős összeget. Ezt az összeget a takarékpénztár fennállásának 25. évfordulójának emlékére

⁶⁵ SRSzMKÉ 1918, 75–76.

⁶⁶ SRSzMKÉ 1919, 50.

⁶⁷ SRSzMKÉ 1882, 58.

⁶⁸ SRSzMKÉ 1895, 103.

⁶⁹ Révay Lajos emlékbeszéde *Antal Zsigmond* emlékére 1881. június 25. lásd SRSzMKÉ 1881, 16.

helyezték el a kollégium számláján. Rendeltesként megszabták, hogy a kamatokból, egy a kollégiumban jó eredményeket felmutató és jó magaviseletű háromszéki, szegény fiú, internátus- és egyéb szükségletei legyenek fedezve. Az alapítványra jogosultak körébe elsősorban a takarékpénztár részvényeseinek, másodsorban a volt részvényesek, harmadsorban a takarékpénztár tisztviselőinek gyermekei tartozhattak.⁷⁰

A kollégium egykori diákja, *Bodor János*, 1893-ban hozta létre alapítványát. Tulajdonosa 1872–76 között volt az algimnázium diákja. Nagyenyeden, majd Berlinben tanult. 1885-től 20 éven keresztül volt a zágoni református egyház lelkésze. Közéleti tevékenységéhez kötődik Mikos Kelemen emlékének ápolására tett kezdeményezések sora.⁷¹ *Kölönte testvérek* alap néven jelenik meg az 1902. évi kimutatásokban egy 500 K alapítvány, melyet a felsőcsernátoni Kölönte László, Kölönte Sándor és Beke Juliánna alapítottak a kollégiumi internátus részére.⁷² *Béldi Tivadar* (1847–1928) bodolai nagybirtokos és neje *Sigmond Elize* 1910-ben 6000 K alapítványt hozott létre, melynek kamatait a kollégiumban tanuló, jó magaviseletű és elégséges osztályzatú diák bentlakási és étkezési költségeinek fedezésére fordították.⁷³

Nagyborosnyó és Vidéke Hitelszövetkezet a kollégiumi internátus javára 1912-ben hozott létre alapítványt. A megszavazott összeg egy részét (50 K) még abban az évben elküldte a kollégiumnak.⁷⁴ 1918-ra az összeg 80 K emelkedett. *Cseh Izsák* (1854–1932) eresztevényi tanító és presbiter az 1899–1900-ban létrehozott alapítványát az évek során többször is kiegészítette, így 1918-ban 320 K-ra emelkedett az összege. Kovács Antal, sepsi református egyházmegye esperesi székfoglalója emlékének megörökítésére és a kollégium iránt érzett hálájának kifejezésére az internátus szükségleteire 1916-ban 1000 koronát adományozott, *Kovács Antal és neje Gazda Emma alapítványa* által. Ugyanabban az évben *Szörncsei Vincze*, zágoni birtokos végrendeletében 2000 K-át ajándékozott a kollégium internátusának, melynek kamataiból rokonai vagy egy háromszéki árva ellátását kellett biztosítani.⁷⁵

A 20. században az egyik legjelentősebb iskola-bővítési vívmánynak számít a Kollégium különálló internátusának megépítése. 1911. december 6-án *Újvárossy József* 60 000 K ajánlott fel az új épület számára szükséges telek megvásárlására. Az iskola 1912 novemberében 52 000 K-ért megvásárolt a vá-

ros piactere közelében levő Kolcza-kertből 5 hold és 411 négyszögöl területet. Ezt Újvárossy-kertnek nevezték el. Csere és adományozás útján, a megvásárolt telek közelében levő telkek közül még kettőnek a birtokába jutott az intézmény. Így mintegy 7 katasztrális hold területen kezdték el az építkezést. A nagyszabású munkálatok megkezdése érdekében Újvárossy a karatnavoláli 200 katasztrális hold erdejét is a kollégiumnak adományozta, melyet 1918-ban 100 000 K-ért értékesítettek. Maga az épület, az ún. kicsi Mikó (ma a Kós Károly Iskola-központ székhelye) 1927–1928-ban épült fel, Kós Károly tervei alapján, a telek főtér felőli oldalán.⁷⁶

Továbbá hasonló felajánlások érkeztek az internátus és tápintézet támogatására: a *Beczási Kristóf*-alap (1890), a *Potsa József*-alap (1892), a *Kökössy Endre*-alap (1890), a *Bodor Tivadar*-alap (1890), a *Székely György*-alap (1891), a *Hollaky Attila*-alap (1891), az *Antal Olivér*-alap (1891), *Dónáth József*-alap (1890), az *Amigó Mór*-alap (1893), a *Szász Béla*-alap⁷⁷ (1894), melyekről nem rendelkezünk részletes információkkal.

Az alapítványok léte önmagában nem volt garancia arra, hogy a tanintézet anyagi ügyei rendben lettek volna. „A pénzhiány okozta a legtöbb bajt, nemcsak az alapítók nem fizetik rendszeresen az esedékes kamatokat, úgy, hogy a kamathátralék rendszeren felül van ezer forinton, de még a tandíjakat sem...” írja Domján István.⁷⁸ 1876-ban az alapítványi összegek utáni kamathátralékok felszaporodtak és sok közülük több is behajthatatlannak bizonyult. Az alapítók közül sokan vásároltak az építkezésre kibocsájtott részvényekből, melyek után kamatot kellett volna fizetni az építést irányító bizottságnak. A kamatfizetés azonban sokszor elmaradt. Több más anyagi teher következtében az iskola pénztára 1876 októberére teljesen kimerült, még a napi szükségletekre sem maradt forrásuk.⁷⁹ Az 1878/79-ik iskolai évre tervezett második rendes tanári tanszék létrehozása pénz hiányában elmaradt, mely akadályt csak segéd-tanár felvételével lehetett pótolni. Jellemző az anyagi helyzetre, hogy 1877-ben az iskola költségvetésében az alapítványok elmaradó kamataira 2551 Ft irányoztak elő. Kökössy Endrét kéri fel az alapítványi iratok és nála levő pénz átadására Künnle József ügyvédnek. Az alapítókat körlevélben értesítették, hogy az ösztöndíjakra tett alapítványok kivételével, mindenkinek lehetőséget biztosítanak, hogy az 1876. év végével lejárt és esedékessé vált kamathátralékaikat

⁷⁰ SRSzMKÉ 1901, 168.

⁷¹ KÖNYA Ádám 2000, 21.

⁷² SRSzMKÉ 1903, 13.

⁷³ SRSzMKÉ 1910, 114–115.

⁷⁴ SRSzMKÉ 1912, 148.

⁷⁵ SRSzMKÉ 1916, 40–41.

⁷⁶ BOTOS Ferenc 2009, 178–179.

⁷⁷ Rövid életrajzát lásd CSIKÓS Júlia 2009, 155–157.

⁷⁸ DOMJÁN István 1898, 64–65.

⁷⁹ Uo., 100.

tőkésíthessék, kötvény kiállítása és 8% kamat mellett. Akik erre nem voltak hajlandók, 1877 év végéig beperelték őket.⁸⁰

A Székely Mikó Kollégium más jellegű adományai

Könyvtárfejlesztésre szánt adományok

Az iskola évente több olyan alapítvánnyal, adománnyal szaporodott, amelyek nem kötődtek valamely családhoz, sem pedig az intézmény internátusának fenntartásához. A konkrét pénzádományokon kívül az iskola ügyét az adományozók más módon is segítették. Az ilyen jellegű adományokkal az iskola didaktikai eszköztárát gyarapították vagy a könyvtár állományát szaporították.

Az iskolai könyvtár történetében az első könyvadomány a *Josephstadti várfogságban levő 48-as szabadságharcosoktól* származik. Németh László illyefalvi szabadságharcos által, a fogságban használt könyveket juttatták 1857-ben az intézménynek.⁸¹

1861. december 10-én *Szakács Mózes* tanító 47 kötetet adományozott az intézménynek, kérve, hogy az iskola vezetősége hozza létre a diákok olvasó egyesületét: „iskolánk növendékeinek nagyobb részére nézve egy ifjúsági könyvtár, illetőleg egy ifjúsági olvasó egyesület úgyszólván életkérdéssé vált”.⁸² Felhívására az iskola nem reagált, ezért 1862. november 25-én, közösen *Gödri Ferenc* esperessel, *Antal Zsigmond* pénztárnokkal, *Jánosi Károly* bodoki jegyzővel és a II-IV. gimnáziumi osztály tanulóival együtt újabb 53 kötetet adományoztak. Ezúttal meghallgatták a felhívást és a tanítót megbízták az Ifjúsági Olvasóegylet alapszabályainak elkészítésével, melyet 1863. január 7-én mutatott be.⁸³ 1864. július 2-án *Szóllósi Sámuel* marosvásárhelyi polgár 5 Ft-ot adományozott az iskola fejlesztésének előmozdítására. A vezetőség az összeget az ifjúsági könyvtár gyarapítására fordította.⁸⁴ Sorban a következő adomány a Hohenheimi Gazdasági Akadémia magyar tanulóitól származott, akik 152 kötetet adományoztak.

Az iskolai könyvtár számára nagyobb adomány *Ferentzi János* dálnoki református paptól és esperestől származott. 1867-ben 1100 kötetet számláló könyvtárát adományozta az iskolának. 1868-ban *Márk János* 56 német nyelvű kötetet, *Gyárfás Károly* 36 kötetet adományozott.⁸⁵ *Gödri Ferenc* esperes 170 magyar, német és francia nyelvű teológiai munkát

adományozott az iskola könyvtárának. *Zathureczky István* 1875-ben 349 kötetet gyarapította az intézmény könyvállományát.⁸⁶

1880-ig az iskolai könyvtárállománya csak adományokból szaporodott, mivel az intézmény anyagi helyzete nem tette lehetővé a vásárlást. Az adakozók közül ebben az időszakban kiemelkedik *gr. Teleki Domokos* (1810–1876) neve, aki 1876-ban 6000 kötetet és 230 db bekötött hírlapot hagyott az iskolára. 1880-ban *gr. Mikó Imre* hagyatékából 1619 kötet könyv és füzet jutott a könyvtár birtokába. Az erdélyi evangélikus református egyházkerület állandó igazgatótanácsának adományából 6 db dokumentum, a *kolozsvári Magyar Királyi Tudományegyetemtől* 5 db dokumentum került a könyvtár birtokába. Továbbá adományok érkeztek a *Magyar Tudományos Akadémiától*,⁸⁷ a *Franklin társulattól*, az *Eggenberger féle könyvkereskedéstől* és *Lampel Róbert* (1821–1874) részéről,⁸⁸ továbbá *Orbán Balázs* (1829–1890) országgyűlési képviselőtől, a *Vallás- és Közoktatásügyi Magyar Királyi Minisztertől*, a *Jókai nyomda kiadóhivataltól*, a *Magyar Nemzeti Múzeumtól*, az ország több főgimnáziumától, kollégiumoktól, tanítóképző intézetektől. További adományok származtak *Magyarosi Ferenc* paptól, aki 200 kötetet és 1000 Ft-ot hagyott az iskola és könyvtár gyarapítására. *Kisantal Sámuel* lelkész 153 kötetet hagyott az iskolára.⁸⁹ 1891-ben *Mihály Károly* 65 kötetet adományozott az iskolának. Helykutatóknak nyújt segítséget a *Szemerjai Károly*, krizbai tanító által ekkor felajánlott *Vasárnapi Újság*, budapesti lap 1856–1903 évfolyamai, 39 kötetbe kötve.⁹⁰ A *Történeti, nép- és földrajzi könyvtár* című nemzetiségeket ismertető sorozat szerkesztője, *Szabó Ferenc* plébános, 1895-ben 31 címet ajándékozott az iskolának. *Nagy Sándor*, hidvégi református lelkész 1899-ben nagyszülői örökségét, 100 könyvet adományozott az iskolának. A gidófalvi származású Nagy Ferenc, kecskeméti tanár, szülőföldje iránti tiszteletből 200 kötetet adományozott a tanodának: filozófiai írásokat, valamint számos angol nyelvű könyvet és folyóiratot.⁹¹

Tanszerek, jutalomkönyvek és más jellegű adományok

Számon tartunk pár egyedi adományt is, amelyek ugyan nem mind pénzben történtek, de annál nagyobb mértékben segítettek az iskola fejlődését, különösképpen a diákok gyakorlati oktatása tekin-

⁸⁰ Uo., 113.

⁸¹ CSIKÓS Júlia 2102, 72.

⁸² Idézi CSIKÓS Júlia 2009, 32.

⁸³ Uo.

⁸⁴ Uo., 34.

⁸⁵ Uo., 49.

⁸⁶ Uo., 50.

⁸⁷ RNL Kov., Fond 171, 1885, inv. 9, fila 103.

⁸⁸ SRSzMTÉ 1882, 57.

⁸⁹ CSIKÓS Júlia 2009, 51.

⁹⁰ SRSzMKÉ 1904, 173.

⁹¹ CSIKÓS Júlia 2009, 51.

tetében. Az 1903-1904-es tanévben *Szegedi Maszák Hugóné* (Márkosfalvi Barabás Ilona), a székely származású festőművész Barabás Miklós lánya, apja hagyatékából egy értékes csiga- és kagylógyűjteményt adományozott a kollégiumnak. A gyűjtemény 538 darabot számlált és sok ritka tengeri kagyló, csiga, korall volt található benne. Az adományozó szándéka volt, hogy valahányszor azt használták a szaktanárok, felelevenítsék Barabás Miklós emlékét.⁹² Az 1905–1906-os tanévben *Vajna István* árvaszéki ülnök, a kollégiumban egykor tanuló fiainak, Ádám és Ferenc nevében 400 koronát adományozott „a tanítványi hála némi kifejezése céljából”. Az alapítványt a fizikai laboratórium fejlesztésére szánta.⁹³ *Nagy Mózes* (1857–1938) sepsiszentgyörgyi mesterember 50 K alapítványt hozott létre 1906-ban azzal a céllal, hogy annak kamatait csatolják az alapösszeghez, míg el nem éri az 1000 koronát, utána pedig a természettudományi laboratórium fejlesztésére használják.⁹⁴ Ennek a feltételnek az iskola akkori vezetősége eleget tett.

Dr. Bálint Gábor (1844–1913) egyetemi tanár 1905-ben „A honfoglalás revisiója, vagyis a hun, székely, magyar, besenye, kun kérdés tisztázása” című művéből 80 példányt ajándékozott a kollégiumnak a magyar történelemből jelesen szereplő diákok megjutalmazására.⁹⁵ *Dr. Bene István* (1867–1919) országgyűlési képviselő, 1907-ben, a kollégium vezetőségének világi tagjaként, beiktatása alkalmával, 500 K összeggel ajándékozta meg az iskolát, a kollégium közszükségleteinek fedezésére.⁹⁶

A Székely Mikó Kollégium állandó adományozói között tartunk számon több intézményt, illetve személyt. A már említett *Nagy Mózes*, sepsiszentgyörgyi gépész több ízben is segítette a kollégiumot azáltal, hogy az iskola rendelkezésére bocsátotta gőzgépét favágás céljából, így évente jelentős összeget sikerült ezáltal megtakarítani.⁹⁷ *Dr. Nagy Sándor* (1864–1911) vármegyei tisztviselő főorvos, évente 20 K körüli összeggel támogatta a természettudományi témájú dolgozatok elkészítését. Más esetben könyvadománnyal járult hozzá a díjazáshoz, mint például az 1905–1906-os tanévben, amikor a 20 K adomány mellett Nagy Sándor „Háromszék önvédelmi harca 1848–1849” című művéből, jutalomkönyvként 20 példányt ajándékozott a kollégiumnak, 60 K értékben. *Bodor Domokos* (1847–1908) igazgatótanár, *Révay Lajos* (1837–1889) vallás- és erkölcs tanító, lelkész a Székely Mikó Kollégium algondnoka, *Albert Károly* kollégiumi tanító, *Gyárfás Lajos* (1815–1892)

városi főjegyző és *Császár Sándor* (1846–1898) kereskedő több ízben is juttatott pénz-, könyv- és egyéb adományokat a tanulóknak.⁹⁸

A kollégium tanáraitól, a városi *Benkő Mór Könyvkereskedéstől*, a helyi takarékpénztár vezérigazgatójától, vidéki tanítóktól, református lelkészekről, egyetemi diákoktól, nagybirtokosoktól, helyi tisztviselőktől, mint Gödri Ferenc polgármestertől, Szentiványi Miklós alispántól, több alkalommal is érkeztek adományok pénzben, könyvjutalomra.⁹⁹

Döme Bálint, a kollégium tanára, a háborúban főhadnagyként szolgált és a szerb harctéren folytatott küzdelemben elhatározta, hogy amennyiben sikerül élnie hazakerülnie, 1000 K alapítványt hoz létre. Szándékát tett követte, hazatérése után elhatározását meg is valósította. Alapítványának kamatait az iskola fizika szertárának bővítésére szánta.

A kiegyezés után megindult alapítványozási láz a 20. század első évtizedének végén és a világháború évei alatt alábbhagyott. Az igen szűkös pénzügyi forrásokat az intézmények a túlélésre voltak kénytelenek felhasználni. Maga a Székely Mikó Kollégium vezetősége 1915-ben első hadi kölcsönre 25 000, a második hadikölcsönre pedig 20 000 K-át jánlott fel. A tanulók is vásároltak egy 1000 K hadikölcsön kötvényt, részben önkéntes adakozás útján, részben a villásreggeliről néhány napra való önkéntes lemondás által és azt alapítványként az intézetnek ajándékozták, azzal a kéréssel, hogy ennek kamatait jutalomkönyvek vásárlására fordítsák. Ezenkívül az ifjúság hadsegélyezési célokra felajánlotta az évi végi jutalmak egy részét. A családi alapítványok és ösztöndíjak kamataiból a szülők hasonló célra 5%-ot ajánlottak fel. 1915-ben így összesen 738,17 K, 1916-ban 721,65 K juttattak hadisegélyre.

A háború éveiben csökkent az iskolának szánt adományok száma (1915–1916-ban 2 intézmény és 2 személy, 1916–1917-ben 2 intézmény és 3 személy, 1917–1918-ban 7 személy és egyetlen intézmény sem, 1918–1919-ben 6 személy és 1 intézmény élt az adakozás lehetőségével). Nem fejlődött az iskola közkönyvtára és ifjúsági könyvtára sem a korábbi évek üteméhez képest.¹⁰⁰ Az 1918–1919-es évi beszámolóban már elég kevés szó esett az alapítványokról és adományokról. A háborús kiadások mindenféle egyéb békeidőben természetesnek tűnő adakozásokat felülírtak, és mindennemű pénzügyi forrást a háború támogatására kellett fordítani.

⁹² SRSzMKÉ 1904, 173.

⁹³ SRSzMKÉ 1906, 135.

⁹⁴ SRSzMKÉ 1907, 129.

⁹⁵ Uo.

⁹⁶ SRSzMKÉ 1908, 127.

⁹⁷ SRSzMKÉ 1901, 169.

⁹⁸ SRSzMTÉ 1882, 59.

⁹⁹ Uo. 131.

¹⁰⁰ SRSzMKÉ 1915, 30–31.

Levéltári források

Román Nemzeti Levéltár Kovászna Megyei Fiókja, Sepsiszentgyörgy – Arhivele Naționale Biroul Județean Covasna, Sfântu Gheorghe (RNL Kov.)

Fond 14 – *Sfântu Gheorghe* (1736-1963). Inv. nr. II/1 (*Registre procese verbale ale consiliului și a juraților din orașul Sf. Gheorghe. 1814-1944*).

Fond 171 – *Liceul Real Umanist nr. 1. Sfântu Gheorghe (Székely Mikó) 1856-1949*.

Kollégiumi és múzeumi értesítők

A Sepsiszentgyörgyi Református Székely Mikó Tanoda értesítője (SRSzMTÉ). 1880-1881. Brassó, 1882.

A Sepsiszentgyörgyi Református Székely Mikó Kollégium értesítői (SRSZMKÉ) az 1881–1919 közötti évekből (36 kötet).

Irodalom

ALBERT Ernő

2014 Néprajz és iskola. Székely Mikó Kollégium, Sepsiszentgyörgy, in *Krizsa János Néprajzi Társaság Évkönyve 22. Néprajzi intézmények, kutatások, életpályák*. (szerk. Keszeg Vilmos Szász István Szilárd Zsigmond Júlia), Kolozsvár, 109–163.

BÓÉR Hunor – BIRÓ Rózsa:

2002 A Székely Nemzeti Múzeum kezdetei, 1875–1881, in *Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum százhuszonöt éves jubileumára. I. kötet*. Sepsiszentgyörgy, 7–58.

BOTOS Ferenc

2009 Ujvárossy József emlékezete, in *Emlékkönyv a Székely Mikó Kollégium alapításának 150 éves jubileumára*, Charta kiadó, Sepsiszentgyörgy, 174–180.

BENCZÉDI Sándor

2009 Adalékok a sepsiszentgyörgyi Református Székely Mikó Kollégium 19. századi építéstörténetéhez, Sepsiszentgyörgy, in *Emlékkönyv a Székely Mikó Kollégium alapításának 150. Éves jubileumára*, Charta, Sepsiszentgyörgy, 11–31.

CSEREY Zoltán

2009 Nagy György, a negyvennyolcas eszmék továbbvivője in *Emlékkönyv a Székely Mikó Kollégium alapításának 150 éves jubileumára*, Charta kiadó, Sepsiszentgyörgy, 2009, 181–195.

CSETRI Elek

1984 *Körösi Csoma Sándor*, Bukarest.

CSIKÓS Júlia

2009 A Székely Mikó Kollégium könyvgyűjteményei, Sepsiszentgyörgy, in *Emlékkönyv a Székely Mikó Kollégium alapításának 150. Éves jubileumára*, Charta, Sepsiszentgyörgy, 32–57.

CSIKÓS Júlia

2012 A Székely Mikó Kollégium könyvgyűjteményei, in *Tékek az időben. Sepsiszentgyörgyi könyvtárak a Kaszinótól a Bod Péter Megyei Könyvtárig*, Háromszék Vármegye Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 59–81.

CSUTAK Vilmos

1909 A Kollégium alapító testületének, a Rikán-belöli Kommunitásnak ismertetése és rövid története, in *A Sepsiszentgyörgyi Református Székely Mikó Kollégium értesítője*. 1908-1909, Sepsiszentgyörgy, 5–26.

CSUTAK Vilmos

1909 A Székely Mikó Kollégium története. 1859–1909, in *A Sepsiszentgyörgyi Református Székely Mikó Kollégium értesítője*. 1908–1909, Sepsiszentgyörgy, 34–79.

DOMJÁN István

1898 *A Sepsiszentgyörgyi Államilag Segélyezett Ev. Ref. Székely Mikó Kollégium története. 1859–1895*, Jókai nyomda R.T., Sepsiszentgyörgy.

JÓZSEF Álmos

2009 Az internátus az emlékezés tükrében, Sepsiszentgyörgy, in *Emlékkönyv a Székely Mikó Kollégium alapításának 150. Éves jubileumára*, Charta, Sepsiszentgyörgy, 265–270.

JÓZSEF Álmos

2008 *A Székely Mikó Kollégium képes története*, T3, Sepsiszentgyörgy.

JÓZSEF Álmos (szerk.)

2014 *Mikós színészek, énekesek, rendezők*, T3, Sepsiszentgyörgy.

EMLÉKKÖNYV

1994 *A Székely Mikó Kollégium emlékkönyve 1859–1994*, Székely Mikó Kollégium Alapítvány, Sepsiszentgyörgy.

FÜLÖP Anna (szerk.)

2011 *A gyökerek: a Székely Mikó Kollégium első tizenegy igazgatójának vázlatos életútja*, T3, Sepsiszentgyörgy.

- KELEMEN József (szerk.)
1996 *A Székely Mikó Kollégium emlékkönyve 1859–1996*, Székely Mikó Kollégium Alapítvány, Sepsiszentgyörgy.
- KÓNYA Ádám
2000 *A Mikóból indultak...*, Médium, Sepsiszentgyörgy.
- MÁLIK József
1899 A kézdivásárhely-kantai római katolikus gimnázium, in Potsa József (szerk.): *Háromszék vármegye. Emlékkönyv Magyarország ezeréves fennállása ünneplésére*. Sepsiszentgyörgy, 330–333.
- MÁLIK József
1899 A Sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégium, in Potsa József (szerk.): *Háromszék vármegye. Emlékkönyv Magyarország ezeréves fennállása ünneplésére*. Sepsiszentgyörgy, 333–338.
- MÁRTON Ádám
2012 Infláció, fogyasztói árak Magyarországon a második világháború után I. (1945–1968), in *Statistikai szemle*, 90. évfolyam, 5. szám, Budapest.
- RÉVAY Lajos
1881 Emlébeszéd Antal Zsigmond emlékére 1881. június 25, in *A Sepsiszentgyörgyi Református Székely Mikó Tanoda értesítője*. 1880–1881, Sepsiszentgyörgy, 5–16.
- SZŐTS Dániel
2003 *Sorsok napfény és sötétlő árnyak közt: 1943-2003*, Médium, Sepsiszentgyörgy.
- TERJÉK József
1984 *Emlékek Körösi Csoma Sándorról. Levelek, okiratok, emlékezések*. Budapest.
- TIBOLDY Zoltán
2009 Történetek a Kollégium múltjából, Sepsiszentgyörgy, in *Emlékkönyv a Székely Mikó Kollégium alapításának 150. Éves jubileumára*, Charta, Sepsiszentgyörgy, 262–264.
- TÓTH Szabolcs Barnabás
2011 A háromszéki Árvafü- és Szeretetház alapítványai in *Acta Siculica*, Sámán, Sepsiszentgyörgy, 503–509.
- TÓTH Szabolcs Barnabás,
2016 Közművelődési és közhasznú egyesületek Zágon történetében, kézirat.

Istoria fundațiilor depuse la „Colegiul Székely Mikó”

(Rezumat)

Studiul de față tratează un moment particular al instituțiilor de educație în timpul secolului al XIX-lea, depunerea de fundații, aceștia au alcătuit o sursă importantă de venit în finanțarea instituțiilor și a educației familiilor secuiești. Lucrarea analizează în detaliu fundațiile bănești depuse la Colegiului Székely Mikó pentru finanțarea edificării școlii, pentru premiarea elevilor și pentru îmbunătățirea internatului. Lucrarea este are șase părți. După o prezentare succintă a istoriei școlii, se va trece la analiza tipurilor de fundații ca: cele depuse pentru construcție, fundații familiale, pentru internat, bibliotecă, etc.

Endowments of the “Székely Mikó Kollégium”

(Abstract)

The study treats the case of endowments for schools from the second half of the 19th century. These were a very important financial resource for these institutions, and for the financial aid of the szekler students. Our paper scrutinizes the endowments of the Székely Mikó Kollégium, which were established to aid the construction of the school's main building, for student grants, or for the development of the dormitory. After a short presentation of the school and its history in the 19th century, the paper analyses one by one the different types of endowments, such as: to for aiding the construction, family endowments, for developing the dormitory, or for expanding the library collection.

